

GLASUL MINORITĂȚILOR

LA VOIX DES MINORITÉS

DIE STIMME DER MINDERHEITEN

ANUL	} VII.	IULIE	1929.	NUMĂRUL	} 7
ANNÉE		JUILET		NUMÉRO	
JAHRGANG		JULI		NUMMER	

„Vine o generație tânără ...”

De **Dr. Elemér Jakabffy.**

Cu ocazia dezbaterii reformei administrative în comisiuni, prezentând d-l Dr. Iosif Willer, din însărcinarea Partidului Maghiar cererea, ca referitor la afacerile administrative, să fie exprimat dreptul folosirii limbei minorităților și în această lege, d-l ministru de interne Vaida Voevod, întorcându-se spre mine, a declarat, între altele, următoarele:

„D-l deputat Jakabffy, al cărui coleg am fost și în parlamentul maghiar, de sigur își va mai aduce aminte de pertractările întreprinse de noi, vre-o câțiva membrii ai Partidului Național Român din Ungaria, precum și asupra faptului, când contele Stefan Tisza ne-a respins deadreptul cererea referitoare la executarea legii naționalităților din 1868, prin care am voit să asigurăm și folosirea limbei noastre”.

Firește, îmi aduc aminte de pertractările ținute la sfârșitul anului 1913 și la începutul anului 1914. Căci doară referitor la aceste pertractări, tocmai eu am depus în parlamentul maghiar proiectul de rezoluție, prin care a fost îndrumat guvernul, să nu acorde naționalităților numai favorul egalității de drept, ci să le dea și posibilitatea promovării intereselor lor culturale și economice.

Eșuând pertractările cu conducătorii naționalităților, contele Tisza a rostit apoi, în 20 Februarie 1914, celebrul său discurs, în care a comunicat opiniei publice punctele de vedere, validitate cu ocazia pertractărilor, declarând cu francheță și următoarele:

„Singuraticile dispoziții — și încă dispoziții foarte importante — ale legilor din 1868, astăzi e imposibil să le realizăm

E imposibil, pentru că legile din 1868 au fost expresia idealismului entuziasmat al națiunii maghiare, după recăștigarea liberei exercitări a libertăților constituționale. Legile din 1868, au sugerat națiunii maghiare credința, că fraternitatea — manifestată aproape până la extrem — va avea acelaș ecou și la naționalități; că cetățenii nemaghiari ai acestei țări, vor primi bazele legii cu profundă bucurie; că va dispărea orice neînțelegere, orice ură și va dispărea orice atac contra integrității teritoriale a statului maghiar și contra unității politice a națiunii maghiare. Rezultatul a fost o amară desamăgire. Legea aceasta a fost desconsiderată, a fost insultată ca o lege tiranică, iar mulți dintre cetățenii nemaghiari ai țării, au întreprins chiar cea mai detestabilă agitație legală și ilegală.

Ei bine, ar fi putut națiunea maghiară să pună în vigoare — fără sinucidere — dispozițiile legii, pe cari a dorit să le aplice unor frați iubitori și nu unor adversari înverșunați?”

Acestea le-a spus contele Stefan Tisza.

*

Ceeaceea fost pe seama naționalităților din Ungaria legea naționalităților din 1868, tot aceea e și pentru noi hotărârile dela Alba-Iulia.

Deosebirea e numai, că până astăzi nu s'a aflat nici un factor minoritar serios, care să fi desconsiderat drepturile garantate în hotărârile dela Alba-Iulia, calificându-le ca prea restrictive și agitând, din cauza aceasta, contra lor. Dimpotrivă, fiecare factor minoritar e de aceeaș părere, că numai executarea loială a acestor hotărâri, va putea rezolvi, la noi, chestia atât de gravă a minorităților, chestie care nici nu se poate rezolvi altcum.

Și iată, în loc ca guvernul să fi profitat de prima ocazie — reforma administrativă — pentru că în legătură cu aceasta să accelereze realizarea promisiunilor făcute, ei bine, nu observăm nici un progres, ci dimpotrivă am primit și de astădată numai o sumedenie de suspiționări și atacuri nejustificate.

Pe lângă acestea și o declarație foarte interesantă și caracteristică, ieșită iarăș din gura d-lui Vaida-Voevod.

Cu ocazia dezbaterii reformei administrative în Senat, d-l Vaida a declarat următoarele:

„Domnilor, ca și individul și națiunea își are simțământul

de demnitate. Dacă noi ne purtăm, precum ne purtăm de când suntem la guvernarea acestei țări, atunci trebuie să așteptăm, ca să nu ni se strice rosturile prin minoritari, pentru că — precum am zis — noi, cei din generația dela Alba-Iulia, devenim tot mai puțini la număr, din zi ce mergem. *Vine o generație tânără, care sufletește nu se simte angajată de hotărîrea dela Alba-Iulia. Și dacă mâine, poimâine prea s'ar întinde coarda, se prea poate ca deodată ca un țipăt de protestare să se nască din această generație strigătul ei: nu mai vrem să știm de punctele dela Alba-Iulia!»*

D-l ministru Vaida-Voevod și toți aceia, cari au conlucrat la timpul său pentru realizarea Grossösterreich-ului, au profesat întotdeauna, că neexecutarea legei naționalităților din 1868, va duce la catastrofă monarhia austro-ungară. Pe vremuri, domnii aceștia nu voiau să înțeleagă, că după 1868 a venit o nouă „generație tânără, care sufletește nu s'a simțit angajată” și din cauza aceasta n'a executat dispozițiile legii.

Iar acum, d-l Vaida ne advertizează, că o astfel de generație tânără stă în prag.

Aceasta o vede d-l Vaida și totuș procedează la fel, ca bărbații de stat maghiari, cari după 1868 au lăsat teren liber concepției profesată de tânăra generație ivită, căutând neajunsurile aiurea.

Apoi într'adevăr, din istorie nu învață nimeni nici odată? Nici chiar acela, care a trecut deadreptul prin evenimentele istorice, influințând chiar desvoltarea lor? Oare crede d-l Vaida, că aceeaș politică, pe care a aflat-o în trecut atât de greșită, încât de fapt a fost catastrofală, astăzi, când aceeaș problemă a devenit o problemă mondială, poate nu va duce la catastrofă, ci la gloriificarea națiunii?

Dacă există responsabilitate în fața tribunalului istoriei, apoi vai de aceia, cari n'au învățat nimic din evenimentele, de cari a avut parte d-l Alexandru Vaida-Voevod!

Reforma administrativă și Partidul Maghiar.

Trimițând d-l Eduard Mirto, subsecretar de stat, Partidului Maghiar anteproiectul reformei administrative, parlamentarii maghiari au înaintat un memoriu d-lui primministru Iuliu Maniu.

Memoriul acesta a conținut o critică severă contra anteproiectului, redactat de d-l C. Stere și companionii, exprimând speranța, că în proiectul prezentat de guvern, se vor lua în considerare doleanțele minorităților, realizându-le în spiritul hotărârilor dela Alba-Iulia, a căror urmă nici nu s'a aflat în anteproiectul trimis.

După depunerea proiectului de lege în parlament, deputații maghiari au fost consternați, când au observat, că guvernul nu numai că n'a modificat anteproiectul original, ci dimpotrivă l-a agravat față de minoritatea maghiară.

La ședințele comisiunilor, au luat parte aproape toți membrii Partidului Maghiar, documentând deosebitul lor interes față de proiectul reformei administrative. Au făcut tot posibilul, ca guvernul să modifice dispozițiile monstruoase ale proiectului și numai când au văzut, că guvernul nu e înclinat să modifice nici măcar cele 8 articole, extrem de grave, au decis — după cetirea unei declarații festive — abținerea dela discuții, nevoind să participe la desbaterile, cari în definitiv nici nu le-ar fi adus vre-un rezultat favorabil.

În ședința din 16 Iulie, d-l Gheorghe Bethlen, președintele Partidului Maghiar, a expus atitudinea minorității maghiare, răspunzându-i d-l primministru Iuliu Maniu, căruia apoi i-a răspuns d-l Dr. Iosif Willer, în numele Partidului Maghiar.

Aceste trei discursuri clarifică pe deplin situația, din care cauză le publicăm în întregime.

Discusul d-lui Gheorghe Bethlen:

Domnule Președinte, Domnilor Deputați!

Partidul Maghiar se pregătește deja de luni de zile cu mare interes și multă așteptare la munca de legiferare a proiectului reformei administrative.

"

Ne-am așteptat cu drept, ca această reformă de o enormă importanță, care — în starea și pe nivelul de azi al economiei vieții sociale, tehnicei și al dreptului privat și public, — influențează din zi în zi în gradul cel mai mare posibilitatea de trai, de prosperare a tuturor cetățenilor, — se va pune pe acele principii, cari s-au exprimat solemn în hotărârile dela Alba-Iulia.

Așteptarea noastră a avut un tare motiv și o bază adâncă: Dacă vre-un partid, sau guvern a putut și poate fi legat vreodată de normele moralei politice, atunci actualul partid de guvern trebuie să fie strâns legat și obligat de acele hotărâri.

Deci firește am sperat realizarea hotărârilor, aduse la Alba-Iulia, conform cărora: „Fiecare popor se va instrui, administra și judeca în limba sa proprie, prin indivizii din sânul său...”

Aceste cuvinte nu pot fi interpretate altcum, că înseamnă — după nomenclatura politică — o autonomie națională, — autonomie, care de altfel a și ajuns deja în mai multe State să fie realizată și aplicată în practică.

Chiar Ardealul poate fi considerat ca o țară clasică, unde numai prin această autonomie se va ajunge la posibilitatea, că din teritoriul acesta atât de bogat, care arată un tablou etnografic foarte variat, să se elimineze ciocnirile și certele dintre diferitele popoare și aceste popoare, destinate spre o conviețuire pacinică să nu își macine energiile lor într'o luptă sterilă, ci să le folosească pentru o muncă constructivă de interes general, ca prin aceasta, drept rezultatul unei concurențe cinstitute de condițiuni egale, să contribuie la întărirea bunurilor economice și culturale a obștei.

Spre marele meu regret am să Vă declar, că actualul proiect de lege mi-a adus o mare decepție, chiar în primul rând deaceia, fiindcă nici decum, în întregul său text nu putem descoperi respectarea hotărârii mai sus amintite.

Trebuie să constat, că proiectul nu asigură dreptul de a folosi în administrație limba maternă a cetățenilor minoritari.

Armonia între diferitele popoare nu se mărește într'un mod însemnat, dacă se ia în considerație domeniile limbelor; în proiect întâlnim o tendință cu totul inversă.

Suntem aderenți ai principiului descentralizării, însă nu putem aprecia felul realizării acestui principiu, încercat prin actualul proiect din motivul că acela nu numai că este prea costisitor, dar e și prea complicat.

Nu putem vorbi despre o adevărată autonomie lângă un drept de control și de tutelă atât de exagerat și pe lângă un sistem de numire sau confirmare a funcționarilor din partea forurilor superioare, care face cam iluzoriu pentru cetățeni, dreptul de a alege și de a selecționa.

Nu corespunde deloc principiului autonomiei crearea consilierilor de drept și este o ofensă flagrantă în contra egalității bisericilor, favorizarea „bisericilor naționale.”

Sistemul comunelor rurale, proiectat fără orice necesitate periclitează fundamentele economice ale comunelor din Ardeal, a căror actuală formație reprezintă rezultatul probat al unei evoluțiuni istorice de mai multe veacuri.

Proectarea dispozițiilor transitorie atât de largi, care rezervă pentru guvern o putere absolută și crează prin urmare pentru un timp îndelungat o situație definitivă deja în zilele acelea, așa zise transitorie: stă într'o contradicție diametrală cu principiul autonomiei.

Aceste obiecțiuni, împreună cu multe altele, le-am comunicat deja onoratului guvern cu ocazia publicării Anteproectului. Nu numai că nu s'au luat în considerație, ci suntem de părere că actualul proiect jignește încă mai mult interesele noastre.

Proectul s'a discutat în comisia specială cu o enormă rezeală, n'am avut nici timpul, nici calmul atât de necesar pentru făurirea unei reforme de asemenea importanță. Totuși ne-am silit, folosind argumente grave să obținem modificările dorite.

Insă fiindcă în chestiunile cele mai importante spre marele nostru regret n'am reușit să obținem rezultate esențiale, trebuie să renunțăm la orice speranță, ca în cameră să mai putem lupta cu succes pentru punctul nostru de vedere.

Fiindcă suntem convinși, că actualul proiect, dacă va intra în vigoare, va periclita în mod fatal situația, interesele economice și materiale ale poporului nostru; în numele partidului maghiar Vă declar, că nu-l primim.

Afară de aceea, cu o privire deosebită la faptul, că chiar guvernul format din sânul aceluși partid, ne prezintă o atare reformă administrativă, care a anunțat întotdeauna realizarea hotărârilor dela Alba-Iulia, declar, că nu dorim să mai luăm parte în discuția actualului proiect de lege, având intenția să manifestăm și prin această atitudine protestul nostru și să de-

clinăm orice răspundere pentru abrogarea hotărîrilor dela Alba-Iulia și pentru votarea acestei legi.

Răspunsul d-lui Iuliu Maniu, președintele consiliului de miniștri.

D. Iuliu Maniu, președintele consiliului: Domnule președinte, domnilor deputați, în ce privește conținutul declarațiunii cetită de d-l deputat Bethlen, privitor la reforma administrativă, se va da răspunsul la vremea sa. D-sa însă a făcut două excepțiuni, cari nu pot rămânea fără răspuns imediat.

D-l deputat Bethlen a voit să prezinte partidul Național-Tărănesc și guvernul actual, care a avut o parte însemnată în hotărîrile dela Alba-Iulia, ca unul, care nu se ține de angajament. Aceasta pe temeiul că, după d-sa adunarea dela Alba-Iulia, prin hotărîrile sale, ar fi pus în vedere minorităților din Ardeal, autonomia națională. Și atunci, cum acest proiect de lege nu înfăptuește o autonomie națională, pentru minoritari, d-sa spune că am venit în contradicere, în mod condamabil, cu programul nostru politic.

În fața acestei afirmațiuni, țin să constat, ca un adevăr istoric, — ceiace va dovedi netemeinicia afirmațiunilor d-sale că am fi ajuns în contradicere cu programul nostru politic — următoarele: Adunarea Națională din Alba-Iulia n'a pus în vedere și n'a hotărît autonomia națională pentru minorități (aplauze prelungite pe băncile majorității).

Mai mult, hotărîrile luate la Alba-Iulia n'au avut sensul și nu pot fi explicate în așa fel, încât ele, măcar implicit, ar putea să conțină punerea în vedere a autonomiei naționale pentru minoritari. Și dovedește în mod zdrobitor faptul necontestabil, că un membru al adunării naționale din Alba-Iulia, a propus autonomia națională pentru minoritari, că în jurul acestei propuneri, s'a desfășurat în consfătuirea prealabilă o discuțiune interesantă în urma căreia Adunarea Națională nu a admis și nu a acordat pentru popoarele minoritare autonomia națională. (Aplauze pe băncile majorității). Eu cred că o mai hotărîtoare și o mai autentică interpretare a hotărîrilor dela Alba-Iulia nu se putea da.

Este adevărat, că noi, Adunarea Națională dela Alba-Iulia, am recunoscut, pentru minorități, drepturi naționale, ceiace trebuie să recunoaștem și recunoaștem și astăzi. Le respectăm în așa

măsură în Țara Românească, cum nu se respectă decât în foarte puține țări din lume. (Aplauze pe băncile majorității, strigăte de bravo).

Eu nu am decât să-mi exprim nemărginată mea admirațiune și recunoștință pentru spiritul tolerant din Vechiul Regat, care cu sufletul larg, cu mintea deșteaptă a acceptat aportul larg în care sunt tratate drepturile minorităților, în hotărârile dela Alba-Iulia (aplauze pe băncile majorității).

Domnilor deputați, când am trecut din politica monarhiei Austro-Ungare în politica Țării Românești, eu, care știam ce urmări dezastruase pot avea frecările între minorități și între națiunea întemeietoare de stat, eram adânc îngrijorat, că după luptele politice înverșunate dinainte de război și după luptele în urmă cu arma în mână, după declararea războiului între Vechiul Regat, între națiunea română de aici și între Ungaria de pe vremuri și Ungurii din Ardeal, — eram îngrijorat ce se va întâmpla când reprezentanții politicii asupra a Ungariei, se vor prezenta în Parlamentul Țării Românești și în viața politică a națiunii române, aici în București. Eram îngrijorat. Când am venit în parlamentul din București, prezidat de d-l profesor Iorga (aplauze prelungite pe băncile majorității), am rămas adânc mișcat și adânc uimit de spiritul de toleranță, de gesturile largi, frățești, cu cari și parlamentul și bărbații politici ai țării au primit pe aceia cari, cu un an mai înainte, erau cei mai înverșunați exponenți ai politicii de asupra și de oprimare a națiunii noastre. (Aplauze prelungite pe băncile majorității).

Cunosc multe țări și multe popoare în Europa Centrală, cunosc istoria lor, precum și frământările cari le-au agitat. Pot să afirm însă cu mândrie că un popor, o națiune, o țară mai tolerantă ca spirit și dreaptă ca gesturi, decât Țara Românească, decât poporul românesc, față de minorități, nu există (aplauze prelungite pe băncile majorității).

Națiunea română trebuie să se felicite pentru această calitate a sa, fiindcă, în baza acestei calități, se va desvolta neamul românesc și Țara Românească, la acea putere și se va ridica la acel respect, în concertul popoarelor civilizate, la care are dreptul să spere și la care se va ridica, orice vor spune și vor face adversarii săi. (Aplauze prelungite pe băncile majorității.)

D-lor deputați, am avut ocaziunea, în timpul din urmă, să întâlnesc oameni de alt neam și din alte state, cari au venit aici

în Țara Românească la diferite ocaziuni — cu ocaziunea Congresului Agricol, a serbărilor jubiliare, etc. — și cari, prin călătoriile lor în țara noastră, au avut ocaziunea să vadă nemijlocit tratamentul de care se bucură minoritățile în țara noastră și am fost adânc mișcat de lealitatea lor, când au venit la mine și mi-au spus: D-nule Maniu, trebuie să constatăm că Țara Românească tratează într'un mod larg și civilizat minoritățile și ar trebui foarte multe state să vină la d-voastră, să vadă și să învețe dreptatea cu care trebuie tratate minoritățile. (Aplauze îndelungate pe băncile majorității).

În fața acestor fapte netăgăduite, desigur că foarte puțin contează hârtia și cerneala, folosite pentru penogrirea Țării Românești și a națiunii române. (Aplauze prelungite pe băncile majorității) și mai puțin vor hotărî declarațiunile citite la această tribună de bărbații politici, personal foarte respectabili, dar cari, o afirm, nu au la spatele lor masele populare, la cari se referă. (Aplauze prelungite pe băncile majorității).

D. N. Iorga: Foarte drept.

D. Iuliu Maniu, președintele consiului: Niciodată, în acțiunea de Stat a guvernului acestuia, nu se va confunda conducerea partidului maghiar cu însuși poporul maghiar din Transilvania și Banat (aplauze prelungite pe băncile majorității). Și eu rog opinia publică a țării și opinia publică mondială, care se interesează de această problemă din țara noastră, să facă la fel, să nu confundă conducătorii partidului maghiar cu însuși poporul maghiar și să nu confunde conținutul scrisorii citite de d-l conte Bethlen cu ceea ce de fapt este în sufletul mulțimii maghiare, care viețuiește în Țara Românească. (Aplauze prelungite pe băncile majorității).

Este o problemă dela sine, nu este timpul să desfășor acum penține, cum, înțeleg și cum pot să dovedesc acest lucru. Îl afirm. Și va veni în curând timpul, când voi dovedi aceasta cu fapte indiscutabile.

D-l deputat Bethlen mai ne face învinuirea că în acest proiect de lege nu se asigură drepturile limbei maghiare, drepturile minorităților în administrație. Este o învinuire gratuită, fiindcă dumnealor știu, le-am spus-o, știe întreaga opinie publică, că acest proiect de lege se ocupă exclusiv cu problema administrativă, pe când cu problema minoritară, cu dreptul limbei mi-

noritare în administrație, se va ocupa o lege specială organică, care este în pregătire și la timpul său, vom avea ocaziunea s'o discutăm.

Din declarația d-lui conte Bethlen se poate constata cu ușurință eforturile ce se pun pentru a se căuta anume, cu ochelari, motivele ca să nu zic pretextul, pentru hotărîrea de a nu lua parte la discuția acestui proiect de lege. Să-mi dați voe, însă, să destăinuesc eu motivul adevărat.

Partidul maghiar, de un timp încoace și-a luat directiva, bună sau rea, pentru poporul maghiar — are să judece însuși poporul maghiar, — de a face cu orice preț opoziție guvernului și de a combate cu orice preț legile noastre, dintr'o năzuință de opoziție, consecventă și neîntreruptă, și inventează cu voia motive de nemulțumire față de acest guvern, afirmând chiar că nu s'a schimbat nimic în țară dela venirea lui la cârmă.

Ce urmăresc prin această activitate eu nu știu, și nu caut; se va vedea la timpul său.

Imprejurarea, că nu vor lua parte la discuția acestui proiect de lege înseamnă, că urmează hotărîrea dumnealor de a face opoziție cu orice preț, căci, dacă ar fi participat la discuția acestui proiect de lege, ar fi fost imposibil să nu constate, pas cu pas, și articol de articol, progresul ce reprezintă proiectul nostru față de legea actuală, și să nu constate — ceea ce nu le-ar plăcea să constate — că în acest proiect de lege sunt puse în valoare principii democratice, de care se va bucura țara întregă, întreaga națiune și se va bucura deopotrivă și poporul maghiar.

Dar, fiindcă reprezentanții partidului maghiar sunt în curs de opoziție cu orice preț, și în consecință le displăcea să recunoască îmbunătățirea ce se face, se eschivează dela discuție.

Această manieră de a face politică este în tot cazul, curioasă; dar nu eu îi voi trage la răspundere pentru această atitudine, ci îi va trage la răspundere propriul lor popor și alegători, cari i-au trimis aci și cari își vor da seama, dacă reprezentanții lor își împlinesc, în adevăr datoria așa cum ar trebui, față de țară și față de alegătorii lor (aplauze prelungite și repetate pe băncile majorității).

Discursul d-lui Dr. Iosif Willer:

Domnule președinte, domnilor deputați, vă mărturisesc că m'am așteptat ca domnul președinte al Consiliului să răspundă la declarația d-lui conte Bethlen; nu m'am așteptat însă să ne atace în mod atât de aspru, fiindcă am impresiunea și convingerea foarte sinceră și bărbătească că nu am meritat acest atac din partea domniei-sale.

Domnilor, dacă am declarat aci că nu luăm parte la discuțiunea acestui proiect de lege, înseamnă că de aci înainte nu vom mai participa la desbaterea lui, deși în comisiunea specială am luptat două zile și două nopți în interesul ameliorării lui. Cred că totdeauna noi am manifestat o atitudine atât de amicală și atât de loială, încât desigur că d-l primministru, dacă ar fi fost prezent la discuțiunile acestea, n'ar mai fi avut impresia, că partidul maghiar atacă o lege din spirit de opoziție cu orice preț. Mă mir că d-sa afirmă că partidul maghiar face opoziție cu orice preț, când dv. știți foarte bine că am contribuit și cu experiența noastră la o serie de legi, pe cari le-am votat. Cum puteți afirma dv. că noi atacăm, cu orice preț, acest proiect de lege?

Domnul președinte al Consiliului, vorbind despre hotărârile dela Alba-Iulia, ne-a arătat ce anume nu conțin aceste hotărâri, pe când am fi fost mult mai curioși să știm, odată, ce conțin aceste hotărâri; căci domnilor, nici în manifestul nostru, nici în declarația de astăzi nu ne-am ocupat numai de chestiunea și de problema, — foarte grea, admit — a autonomiei naționale. Ne-am prezentat și în acestea, cu cerințe foarte modeste și foarte firești, care cred că nu stau în contradicție cu hotărârile adunării dela Alba-Iulia, așa că ar fi trebuit să fie admise.

Domnule președinte al Consiliului, ați binevoit să lăudați spiritul larg regățean. Vă mărturisesc, domnilor, că această declarație a făcut o foarte bună impresie asupra mea și-mi pare foarte bine, că sunt de acord, — de astădată, — cu domnul președinte al Consiliului, deoarece însumi avusesem intenția să mulțumesc, în modul cel mai călduros, pentru manifestarea acestui spirit larg, basarabean, regățean, dobrogean și bucovinean. Domnii deputați din comisiunea specială au vorbit toți, în mod unanim, pentru noi și nu știu ce forță ocultă a făcut totuși ca să fie respinse până și cerințele cele mai modeste ale noastre.

Deaceea, când domnul președinte al Consiliului și-a putut închipui că nu ne va conveni lauda acestui spirit regățean, s'a înșelat și cred că ne-am îndeplinit o datorie morală atunci, când aderăm, din toată inima, la cuvintele d-sale, mulțumind d-lor deputați și în special, d-lui raportor, pentru bunăvoința ce ne-au arătat în comisia specială, mai ales atunci, când d-l raportor a declarat solemn că, dacă cerințele noastre nu vor fi admise, nu va fi în stare să susțină acest proiect de lege în Cameră.

D-l P. C. Andrei, raportor: Niciodată n'am declarat aceasta.

D-l Iosif Willer: Dacă dvs. spuneți că n'ați făcut exact această declarație, binevoți să corecțați cuvintele mele; însă, cred că înțelesul ei a fost totuși acesta.

D-l P. C. Andrei, raportor: Domnule deputat, dacă îmi dați voe, vă voi arăta că înțelesul a fost altul. Am simțit o datorie morală de cinste politică să-mi spun părerea, la două articole, care credeam că pot fi modificate, negândindu-mă însă numaidecât la problema dvs. minoritară, ci numai la interesul general al țării, așa cum îl concep. N'am spus că nu ași putea susține raportul, ci că n'am convingerea desăvârșită în acele articole.

Domnule coleg, îmi dați voe, dacă s'au crăpat două geamuri la cupolă, n'am să dărâm toată cupola pentru aceste două geamuri crăpate, cari se pot cârpi foarte ușor. Prin urmare, n'am spus că nu susțin raportul, ci numai ca o manifestare de respect pentru Parlament, am declarat — și puteam s'o fac — că nu accept un articol sau două din proiectul în discuțiune. Mi-am manifestat o dorință, acesta a fost sensul declarațiunii făcută în comisiune.

D-l Virgil Solomon: Rog pe domnul raportor să precizeze că această discuțiune nu a avut loc în comisiune, ci că după terminarea debaterilor a fost un schimb de păreri, între noi și dumnealor. (Vii contraziceri de pretutindeni.)

Domnul raportor a binevoit a examina convingerile d-sale personale, fără ca aceasta să fie părerea oficială a sa, în calitate de raportor.

D-l Willer: D-voastră nu sunteți în cauză, vorbind acuma cu d-l primministru. Așteptați puțin, până când și d-ta ajungi pe la banca ministerială.

D-l Iosif Willer: Domnilor deputați, ce am cerut noi?

Pentru că d-l primministru a binevoit să vorbească despre alte țări și pentru că d-l ministru de interne a discutat pe larg tratamentul minorităților în vechea Ungarie, să-mi permiteți să-mi spun părerea.

Domnilor deputați, știți că de multe ori am avut ocaziunea să vă exprim această sinceră convingere anume, că noi nu suntem chemați să discutăm trecutul și să debatем inutil asupra trecutului, cum a fost și ce a fost. Suntem trimiși aici să ne consfătuim în cea mai deplină bunăvoință și în cea mai desăvârșită bună credință, asupra celor ce urmează să fie în viitor. Totuși, dacă mi-ați permite să mă provoc la starea vechei Ungarii, sunt de părere că nu vom progresa, dacă nu începem să tratăm chestiunile pas cu pas, problemă cu problemă. Astăzi, vorbim despre proiectul unei reforme administrative.

Pentru a păstra o paralelă între administrația vechei Ungarii și actualul proiect de lege, trebuie să vă declar, domnilor, că dacă sunt în stare să vorbesc limba dvs., aceasta se datorește faptului că am avut o datorie legală să vorbesc limba poporului pe care l'am administrat. Și dacă acum, noi n'am cerut mai mult decât ceea ce a fost în trecut, o simplă datorie legală, atunci cred că nu au fost prea exagerate dorințele noastre.

Domnilor, legea pretinde funcționarului să cunoască limba statului. Cred că trebuie să se facă o distincțiune între funcționarul de carieră, cu pregătire specială, cu școala secundară sau superioară și cu funcționarii, cari au un rol de prea mică însemnătate.

Credeți, domnilor, că un pompier de sat sau primarul unui sat românesc, în timpul maghiarilor, a știut ungurește? Ar fi o pretențiune absurdă să ceri unui țăran, care nu are prilejul să vorbească decât limba lui maternă, să învețe și o altă limbă, ceea ce constituie o enormă greutate și pentru oameni cuști. Pretențiunea ca funcționarul să cunoască limba poporului, pe care îl administrează, este însă o cerință atât de firească, încât o personalitate ca domnul Stere, răspunzând asupra unei chestiuni, a accentuat în sânul comisiunii speciale, că prima condițiune a unei liniști politice, este ca poporul să se simtă ca la el acasă, dacă este în drept să folosească limba lui maternă înaintea autorităților civile și politice.

Domnilor deputați, domnul președinte al Consiliului a binevoit să ne pună în vedere o lege asupra minorităților. Mul-

țumim foarte mult de această declarație, însă îl rugăm să nu se mire dacă partidul maghiar, sau dacă partidele minoritare nu se mai pot mulțumi cu o simplă declarație, deoarece trebuiesc luate în considerație cele ce s'au întâmplat în decurs de zece ani în urmă. (Așa-i.)

Domnilor, îndată ce un guvern venea la cârma țării, ne prezentam lui și noi minoritarii și desvoltam pe larg dorințele și doleanțele, plângerile și pretențiunile noastre. Și totdeauna ni se răspundea într'un mod stereotip și accentuat că în primul rând îl preocupă chestiunile superioare și generale ale țării, și să avem răbdare pentru că se studiază problema minoritară și se va tranșa într'un mod mulțumitor etc. etc.

D-l Virgil Solomon: V'a dat acest răspuns după ce dvs. i-ați ajutat să vie la putere.

D-l Iosif Willer: Domnilor, chestiunile acelea superioare și generale s'au agravat cu timpul, astfel că problema minoritară întotdeauna s'a amânat. În sfârșit, a sosit vremea când guvernul acela a plecat și noi a trebuit să reîncepem acest joc funest, fără a putea să ajungem la vreun rezultat. De aceia domnilor, eu nu mă revanșez pentru cuvintele foarte aspre ale d-lui prim-ministru, din contră, cu toată gentilețea vreau să spun că am încredere că d-sa dorește să realizeze promisiunile date. Însă, domnilor, am convingerea că nici actualul proiect de lege nu corespunde intențiunilor sale, pentru că sunt convins că dacă d-sa ar fi creat un proiect, ar fi avut altă formă. De aceia, până atunci, până când vom vedea acest proiect de lege asupra minorităților, dorim să existe măcar un singur articol pentru recunoașterea drepturilor minoritare.

Domnilor, am convingerea că pretențiunile noastre n'au fost exagerate. Noi am încercat să folosim fiecare ocazie posibilă, pentru a ne realiza dorințele spuse în scris eri, dar care nu au fost respectate, ci au fost respinse, și de aceia cred că este bine să nu mai continuăm forțările inutile, în loc să venim acum cu niște amendamente. Însă cred că o asemenea declarație, o asemenea manifestare a noastră n'a meritat o revanșă din partea d-lui prim-ministru și o afirmație așa de gravă. Cred că numai o indispoziție sufletească momentană...

D-l Iuliu Maniu președintele Consiliului: Nu. Nu.

D-l Iosif Willer:... i-a impus să afirme așa ceva, că par-

tidul maghiar, în actuala sa formație, nu reprezintă poporul maghiar.

D-l Iuliu Maniu, președintele Consiliului: Nu sunt absolut de loc nici supărat, nici încântat.

D-l Iosif Willer: Domnilor, este lucru firesc că nu momentul acesta este potrivit pentru a provoca un diferend absolut steril și inutil. Faptul că suntem aci, este totuși un semn că reprezentăm o oarecare masă, poporul maghiar. Domnilor, dacă poporul maghiar nu va mai avea încredere în noi, în politica noastră, atunci nu ne va mai trimite aici și nu vom mai fi reprezentanții lui în incinta Parlamentului românesc, ci vor veni alții. Însă, atâta vreme cât suntem noi aici, atâta vreme cât actualul parlament funcționează, despre care onoratul guvern se laudă într'un mod foarte firesc că este adevărata manifestare a voinței libere a națiunii (aplauze pe băncile majorității), atâta timp domnilor, vă rog să ne recunoașteți și pe noi ca fiind adevărați reprezentanți ai poporului nostru. Aceasta am voit să spun. (Aplauze pe băncile partidului maghiar).

D-l Iuliu Maniu, președintele Consiliului: Domnule deputat, îmi dai voe, contra obiceiului meu, să întrerup o secundă: n'am dubitat niciodată că dvs. sunteți reprezentanții liber și legal aleși ai unui număr oarecare de alegători. Ceeace am contestat este că dvs. reprezentați totalitatea poporului maghiar din Transilvania și din Banat, lucru ce nu este adevărat (aplauze pe băncile majorității).

D-l Iosif Willer: Domnilor, probabil că este o fineță de limbaj politic, pe care eu nu prea pot să-l urmăresc, în detalii atât de subtile...

D-l Iuliu Maniu, președintele Consiliului: Îl urmăriți foarte bine.

D-l Iosif Willer: Însă cred că dacă alegătorii maghiari, de pildă au votat din eroare cu partidul Averescan — pentru că și aceasta s'a întâmplat — sau, fiind impresionați de prestigiul partidului național-țărănesc, au votat unii țărani cu dvs., cred că această împrejurare nu poate fi luată în considerare, în schimb nu pot să nu iau în considerațiune numărul voturilor exprimate. Și acest număr a fost totuși pentru noi.

Dar, domnilor, este în privința aceasta o divergență atât de naivă...

D-l Ieronim Stoichiță: Nu este naivă. Dacă dv. vă duceți prin sate cu lozinca, că sunteți contra guvernului, în alegerile generale, astăzi nu erați pe aceste bănci.

D-l Iosif Willer: Nu înțeleg, vă rog să repetați.

D-l Ieronim Stoichiță: Dacă dv. spuneți, în alegerile generale, că sunteți contra guvernului — pentrucă mulți dintre dv., între ungurii dv., spuneau că sunt „de-ai lui Maniu” — dar dacă spuneți că sunteți contra guvernului, atunci — de sigur nu erați astăzi aici, pe băncile acestea, ca reprezentanți ai poporului maghiar, din Transilvania.

D-l Iosif Willer: Las la aprecierea opiniei publice această obiecțiune foarte spirituală, pe care eu însă n'o pot aprecia.

Domnilor deputați, am terminat și vă rog să binevoiți să luați în considerație declarațiunea noastră, așa cum am făcut-o. Regretăm foarte mult, o spun încăodată, că nu s'a luat în considerațiune nici o dorință a noastră...

D-l Eduard Mirto subsecretar de stat la ministerul de interne: Nici o dorință, domnule deputat?

D-l Iosif Willer: Vorbesc de dorințele esențiale. Eu vă înțeleg pe d-voastră, domnule Mirto, d-voastră puteți să propuneți amendamente, care pot să fie admise, însă cerințele care vi le-am spus și care le-am semnalat, ca esențiale, n'au fost luate în considerare. Și sunt convins, că nu vorbesc numai în interesul partidului și al poporului maghiar din Transilvania. Sunt convins, ca specialist și cu experiență în chestiuni administrative, că multe concepțiuni din acest proiect sunt atât de greșite, încât viața reală, practica, va îndreptăți atitudinea pe care a avut-o partidul maghiar și dv. veți constata că noi am fost cei cari am luptat în interesul obștesc.

Le rôle de la statistique dans la protection des droits des minorités.

Par Iván de Nagy

docteur des sciences politiques.

„La statistique est une des armes de la défense nationale”.

Benoît Jancsó.

I.

Depuis la guerre, la protection des minorités est devenue un des problèmes les plus débattus du droit international. On sait que les traités de paix et des minorités reconnaissent une situation spéciale aux différentes minorités de race, de langue ou de religion, et que les droits stipulés en faveur de ces minorités sont placés sous la garantie de la Société des Nations le seul organe qui soit autorisé à procéder à leur modification. C'est la Société des Nations également qui fut chargée de veiller à ce que ces droits ne fussent point déjoués ou violés, de sorte que la protection des minorités peut être considérée comme une question juridique relevant du système de droit international. D'autre part, ces stipulations constituent une partie intégrante du code national des États respectifs, car le premier chapitre des traités en question ordonne que chaque pays ayant des minorités s'engage à ce „que ces stipulations soient reconnues comme lois fondamentales, à ce qu'aucune loi, aucun règlement ni aucune action officielle ne soient en contradiction ou en opposition avec ces stipulations et à ce qu'aucune loi, aucun règlement ni aucune action officielle ne prévalent contre elles.¹ Ces obligations ayant été imposées tant à la Hongrie qu'aux États successeurs, il est évident que les règlements concernant les droits et la protection des minorités représentent pour ces pays non seulement une affaire de politique intérieure, mais aussi un point très important de leur droit public.

¹ Cf. Z. de Baranyai: A kisebbségi jogok védelmének kézikönyve (Manuel de la protection des minorités), 2e édition; Berlin 1925, Voggenreiter, p. 29.

C'est cette double importance, nationale et internationale, de la protection des minorités qui nous amène à examiner ses rapports manifestes avec les opérations de la *statistique*. Car pour pouvoir appliquer les dispositions de la législation nationale et internationale relatives aux minorités, les autorités respectives ont besoin de recourir à la statistique afin d'établir: a) quels sont les jouissants des droits des minorités, b) l'étendue de ces droits et de leur application, c) les cas où les minorités soient autorisées à formuler un grief pour cause de non-exécution des règlements concernant leurs droits.

Comme nous l'avons dit, les *sujets* des droits de minorités, outre ce qu'on appelle en général „nationalités”, sont tous les „groupements de personnes appartenant à une race, à une religion ou parlant une langue, qui diffèrent de celles de la majorité du pays”.¹ Mais ces *droits* eux-mêmes se répartissent en droits généraux et en droits spéciaux.

Les premiers sont:

a) égalité devant la loi; mêmes droits dans le domaine du droit civil et du droit public; faculté égale d'occuper des fonctions publiques;

b) libre usage de la langue maternelle dans la vie privée de même que dans le commerce, l'église, la presse, les associations et devant les tribunaux;

c) liberté de soutenir des institutions de bienfaisance sociale, de religion et d'enseignement;

d) dans les districts où la minorité constitue une proportion considérable de la population, l'instruction publique dans les écoles primaires de l'État sera donnée en langue minoritaire, et du budget de l'État et des communes, des sommes proportionnelles doivent être affectées à l'intention des minorités pour leur besoin d'écoles, d'église et de bienfaisance.

Quant aux *stipulations spéciales* rappelons seulement quelques unes, par exemple celle qui prescrit de choisir les fonctionnaires de la Russie-Subcarpatique (en Tchécoslovaquie) parmi les ressortissants de cette province ruthène; ou bien celles qui, en Transylvanie, assurent aux Sicules et aux Saxons une certaine autonomie dans les affaires d'église et d'écoles, ou

¹La Société des Nations et les minorités. Genève 1923. Secrétariat de la S. D. N. p. 5.

encore celles qui, en Pologne et en Roumanie, accordent quelques facilités aux Juifs, comme aux Mahométans en Yougoslavie. ¹

II.

Or, si l'on envisage le caractère délicat de cette tâche qui incombe à l'administration pour fixer le nombre des *sujets* ayant droit à la protection minoritaire, et pour préciser les limites dans lesquelles *l'objet* des règlements minoritaires est susceptible d'être assuré d'une façon légitime, on se rendra facilement compte du rôle qui revient à la statistique dans ces procédés. Et les moyens qui mettront l'administration en possession des données nécessaires sont assez multiples. Il y a d'abord la *statistique démographique* qui donne des renseignements sur le chiffre des minorités, leur répartition géographique et leur mouvement d'accroissement ou de diminution; puis la *statistique culturelle* fournissant des renseignements sur les progrès de l'instruction publique de la culture générale, et sur le partage de toutes ces masses entre les différentes religions; la *statistique des professions*; enfin la *statistique économique* mettant à jour les plus précieuses données touchant leur fortune, leurs revenus et leurs capacités de contribuables. On ne pourrait renier encore une certaine importance à la *statistique électorale* et même à la *statistique de criminalité*. Nous ne croyons pas exagérer les choses en disant que la statistique soit presque l'unique guide pour celui qui cherche à trouver une application équitable des lois minoritaires, et c'est la haute valeur de son concours que nous nous proposons de faire ressortir, en prenant, une à une, toutes les tâches que les pouvoirs exécutifs chargés de l'administration des minorités ne sauraient résoudre sans mettre à contribution les données de la statistique.

III.

Nous n'avons pas besoin d'exposer, quels étaient les buts qu'on ait poursuivis en jetant les bases d'un code international de la protection des minorités, qu'il suffise de rappeler seulement que les traités des minorités aient créé l'obligation pour les États successeurs de conformer leurs institutions „aux principes de liberté et de justice” et de donner quant à ces prin-

¹Pour les détails cf. op. cit. passim.

cipes „une sûre garantie à tous les habitants des territoires Sur lesquels ils ont assumé la souveraineté, sans distinction de naissance, de nationalité, de langue ou de religion”.¹ Il va sans dire que ces prescriptions de la loi impliquent le devoir particulier pour chaque État de reconnaître sur son territoire l’existence des minorités et d’en dresser pour ainsi dire le cadastre. Dans les lignes suivantes nous tâcherons donc d’esquisser les problèmes qui se présentent sous ce rapport.

1. *Comment prend on connaissance de l’existence d’une minorité?* Les données d’un simple recensement y suffisent, étant donné que les bulletins de recensement comportent presque toujours des questions touchant la langue, la race et la religion des individus. Et puisque la première condition de la protection des droits des minorités est *la possibilité de la constatation du fait même qu’une nationalité existe*, on ne trouvera que très naturel le voeu que ces détails figurent d’une façon obligatoire au questionnaire.² Il n’est pas inutile d’insister sur ce moyen de contrôle,³ car il y a encore des États qui s’abstiennent volontairement de s’en servir. Ainsi, au Sud de la Serbie par exemple, en se bornant à l’indication de la religion, on ne s’enquiert ni sur la langue ni sur la race des habitants, ce qui a pour résultat que les Macédoniens d’origine et de langue bulgares ne figurent mêmes pas aux statistiques officielles de la Yougoslavie.

2. *Façons de constater les données minoritaires.* Il paraîtra peut-être étonnant que nous fassions des distinctions en matière de procédés destinés à constater l’existence et la qualité de populations minoritaires, on ne pourrait dénier cependant qu’il n’y en eût de différents genres qui ne fussent pas tous de même valeur. Les statistiques rentrent sans doute dans deux

¹Baranyai, op. cit. p. 23.

²Rien de plus juste que l’avis de M. Földes qui disait: „Si l’on rend impossible aux nationalités faisant parties de ces minorités ou plutôt formant ces minorités, la déclaration de leur caractère national, la protection des droits des minorités est bâtie sur le sable”. (Cf. B. Földes: La protection des droits des minorités et la statistique des nationalités. Revue de la Soc. hong. de Statistique, Budapest 1923, p. 5.)

³„La protection des droits de minorité doit commencer par le contrôle des recensements, si les statistiques sont utilisées pour le service d’un système d’oppression minoritaire préméditée”. (Ernest Ludvig: Le sort des minorités nationales en Hongrie et en Tchécoslovaquie. Budapest, 1922.)

catégories, dont l'une est celle des statistiques purement *scientifiques*, l'autre celle des *statistiques de combat*. En face de la statistique scientifique qui ne peut avoir aucun parti pris politique, ce qui caractérise la statistique de combat, c'est sa tendance soit agressive, soit défensive; dans le premier cas, le peuple dominateur altère les résultats des relevés avec l'intention de porter atteinte aux droits des minorités; dans le second, ce sont les minorités intéressées qui, à la base d'un relevé à part, cherchent à assurer des droits qui étaient négligés ou leur ont été ravis.

3. *L'acception de la «nati nalité»*. Il va sans dire que le statisticien, ayant à faire avec une minorité, ne peut se passer de la définition au moins approximative de ce qui constitue une nationalité. Or, l'histoire de ce terme nous montre qu'il est loin d'être fixé et que les mots: *peuple* (Volk), *nation* (Nation) et *nationalité* (Nationalität) subissent souvent les inconvénients d'une terminologie encore peu précisée.¹ A partir du premier quart du siècle passé, le principe des nationalités n'a cessé, grâce à la doctrine de la souveraineté du peuple, de gagner du terrain, et l'on a vu de nombreux savants qui ont essayé de bien établir les rapports qui existent entre ces trois acceptions tout en voulant les éclaircir par les données de la politique, du droit public, de l'anthropologie, de l'ethnographie ou de la sociologie. Depuis *Fichte* jusqu'à Michel *Réz* on a proposé plus d'une définition et leur variété explique l'embarras qu'on éprouve quand il s'agit d'en adopter une.

Fichte trouve que le trait distinctif de la „nationalité” est la communauté de l'origine et de la langue, tandis qu'il réserve le nom de „nation” à la totalité des Allemands liés par une même culture nationale; le „peuple” (Volk), pour lui, n'est en quelque sorte que l'élément constitutif de l'État.² Cette opinion reste en crédit auprès des savants jusqu'au moment où, vers

¹Nous faisons observer que l'usage actuel laisse une latitude assez grande à l'interprétation du mot de nationalité. Les Français l'emploient en général dans le sens de qualité de citoyen de tel ou tel pays (ressortissement); pour nous il désigne toujours un groupe d'hommes formé par des liens ethnographiques. Cf. G. *Thirring*: Essai sur les principes fondamentaux de la statistique des nationalités. Revue de la Soc. Hong. de Stat., 1924.

²*Fichte*: *Reden an die deutsche Nation*. 8e discours: „Was ein Volk sey, in der höheren Bedeutung des Worts?” (Berlin, 1808.)

1850, l'Italien *Mancini* déclare que race, langue, territoire, coutumes, passé historique, lois et religion ne font que fournir *la forme* à la masse d'un groupe d'hommes, mais la force qui la met en branle et l'achemine vers une vie autonome, c'est la conscience de nationalité (*coscienza della nazionalità*).¹ Mill prétend que la nationalité n'est qu'un sentiment collectif tendant à se manifester dans l'organisation d'un État.² *Renan* va jusqu'à identifier la nation à un état d'âme, à un phénomène de la psychologie des foules.³ *Gumplowitz* en revanche affirme que „la nationalité est une communauté d'intérêts culturels et spirituels créée et favorisée par la vie en commun d'un État et qui n'a pas toujours besoin d'avoir pour signe une langue commune”.⁴

Le progrès des recherches sociologiques a contribué à faire considérer la nation comme une espèce de communauté culturelle (*Kulturgemeinschaft*) qui peut être produite, malgré les différences ethniques, par le développement d'intérêts et d'opinions communs, effets inévitables de la vie collective d'une société. D'après *Otto Spann* encore la nationalité n'est qu'une «*Kulturgemeinschaft*» qui se confine entre les limites d'un groupe d'hommes parlant la même langue.⁵ Il y a des savants qui prennent la nationalité pour le résultat d'une évolution historique. Tel *Otto Bauer*, le socialiste autrichien, qui affirme que la nation, de même que la nationalité, n'est en dernière analyse qu'une communauté de caractère développée par suite d'une identité de destinée.⁶ On sait que le matérialisme histo-

¹Mancini: *Della nazionalità come fondamento del diritto delle genti*; 1851, p. 35.

²J. St. Mill: *Betrachtungen über Repräsentativ-Regierung*; 1873, chap. 16.

³Renan: *Qu'est-ce qu'une nation?* (Conférence faite en Sorbonne le 11 mars 1882.)

⁴Gumplowitz: *Das Recht der Nationalitäten und Sprachen in Österreich-Ungarn*. („Die Nationalität ist... eine durch ein gemeinsames Staatswesen hervorbrachte und geförderte Cultur- und geistige Interessengemeinschaft, die sich nicht immer und nicht notwendig in einer gemeinsamen Sprache auszudrücken braucht”.) 1879, p. 298.

⁵O. Spann: *Der Begriff der Nation*. (Die Geisteswissenschaften, 1913—1914, p. 564.)

⁶O. Bauer: *Die Nationalitätenfrage und die Sozialdemokratie*. („Die Nation ist... aus Schicksalsgemeinschaft erwachsende Charaktergemeinschaft”). Wien 1907; p. 98.

rique, n'étant sensible que pour des considérations économiques, est assez confiant pour mettre cette vue à la base de toute une théorie spécieuse.

En ce qui concerne *les opinions hongroises* sur le problème des nationalités, rappelons que, pendant toute l'époque des réformes précédant la guerre d'indépendance (1825—1848), le terme de nationalité désignait le peuple avec toutes ses particularités nationales et ayant sa langue propre. Le baron *Wesselényi*, outre l'unité du sang et de la langue, insistait encore sur l'importance des „souvenirs des ancêtres communs”.¹ *Széchenyi*, „le plus grand Hongrois”, exposait ses vues à plusieurs reprises dans ses livres *Hitel* (Crédit), *Kelet-Népe* (Peuple d'Orient) et dans son célèbre discours académique de 1842, où il affirmait pour la première fois que l'élément constitutif de la nationalité est avant tout la *conscience de s'appartenir*.²

Après cette découverte de la nature subjective de la nationalité, le baron *Eötvös*, philosophe et homme d'État hongrois, arrive enfin à formuler la définition de ce terme et il le fait avec une justesse qui ne se désavoue pas même de nos jours. „La nationalité, dit-il, n'est autre chose que la conscience de ces rapports et liens mutuels qui se créent entre un grand nombre d'hommes par suite des souvenirs de leur passé et en raison de leur situation présente caractérisée par une communauté d'intérêts et de sentiments... *Il faut donc reconnaître comme nationalité chaque groupement d'hommes dans lequel le sentiment d'une personnalité à part s'est éveillé*».³

Les démographes se sont vu amenés également à donner une définition de la nationalité, ce qu'a fait *Keleti*, directeur du bureau de statistique hongrois, de la façon suivante: „La nationalité, dit-il, n'est qu'un sentiment analogue à celui de la religion, s'alliant au patriotisme qui anime tout individu, mais qui peut aussi bien que la patrie dépendre du libre choix; un sentiment influencé pas des liens de famille, par l'origine, par

¹ N. Wesselényi: *Szózat a magyar és szláv nemzetiség ügyében*, (Proclamation au sujet des nationalités hongroises et slaves); Leipzig 1843.

² Cf. Zsilinszky M.: *Széchenyi és a nemzetiségi kérdés*, (Széchenyi et la question des nationalités); Akadémiai Értesítő, 1894, p. 335.

³ Eötvös J.: *A nemzetiségi kérdés*, (La question des nationalités); Pest 1865; p. 9.

les traits héréditaires de la race et par tout ce qui en dépend; donc un sentiment qui, dans son besoin de se manifester, se sert d'une langue de même que la religion s'exprime par les formes des dogmes et d'une liturgie".¹

(a suivre.)

¹Keleti Károly; *Hazánk és népe*, (Notre patrie et son peuple); Pest 1871; p. 62.

Das erste Dezennium des ungarischen Unterrichtswesens in Rumänien von 1918—1928.

(Sechster Bericht.)

IV. Die Lage des Unterrichtswesens der ungarischen Minoritäten nach Irreführung des Völkerbundes.

Die „grossmütige Politik“ der liberalen Regierung wurde von der ungarischen Minorität bis zur Neige genossen. Der Durchführungserlass des völkerbündlich „grossmütigen Gesetzes“ und die tatsächliche Durchführung desselben bestätigte gänzlich die Besorgnisse der Klageführenden. Ein guter Teil der soviel genannten und soviel Ruhm eintragenden staatlichen Schulen mit ungarischer Unterrichtssprache — werden infolge der Entlassungen der ungarischen Lehrer wegen deren rumänischsprachigen Prüfungen, sowie allen Ersatz ausschliessender Verfügungen, zufolge der gänzlichen Rumänisierung der einzigen staatlichen Lehrerbildungsanstalt mit ungarischer Unterrichtssprache der niemals zu errichtenden, als schon bestehend dargestellten ungarischen Angliederungen (Abteilungen) der Lehrerbildungsanstalten, weiters durch die Überflutung der in die Rumänisierungszone eingeteilten Schulen der ungarischen Komitate, mit aus dem alten Königreich importierten, auch gebürtigen rumänischen Lehrern — werden bald nur mehr in der Erinnerung leben. Auch die als Mittelschulen mit ungarischer Sprache angegebenen, sind in dieser unerbittlich zu rein rumänischen Schulen umgewandelt worden. (Marosvásárhely, Székelyudvar-

hely, Gyergyószentmiklós, Nagyszalonta, Nagykároly, Arad etc. Nur noch in Nagyvárad wirkte eine ungarische Schulabteilung.) Von den im Jahre 1918 bestehenden 54, im Jahre 1919 44, in 1924 noch 25 Obergymnasien (Lyceen) mit ungarischer Unterrichtssprache blieben 1927/28 nur mehr 18 am Leben. Von den Bürgerschulen waren laut der rumänischen Regierung in 1918 109 mit ungarischer Unterrichtssprache, zur Zeit der Verhandlungen vor dem Völkerbunde 47 und im Jahre 1927/28 fristen nur noch 34 ihr Leben.

Die Zahl der ungarischen Lehrerbildungsanstalten war im Jahre 1918 24, von denen zur Zeit der Verhandlungen vor dem Völkerbunde noch 13 wirkten, während im Jahre 1927/28 nur mehr 6 Lehrer und eine Kindergärtnerinnenbildungsanstalt bestanden. Die 22 ungarischen höheren Handelsschulen des Jahres 1918 sanken im Jahre 1922 auf 19, 1925 auf 7 und 1927/28 auf 5 konfessionelle und auf eine Abteilung einer staatlichen Schule herab. Dass von den im Jahre 1918 bestehenden 11 höheren Gewerbeschulen im Jahre 1922/23 noch 10 ungarische Abteilungen gewesen wären, kann leider nur ein Traum sein, da in keiner ungarischer Unterricht ist. All dies beweist, welch' gründliche Vernichtung die liberale und Averescu'sche Regierung in den ungarischen Schulen anrichtete.

*

Das Mittelschulgesetz, welches statt der bisherigen 8-klas-sigen Mittelschulen sich in drei untere und vier obere Klassen gliedernde 7-klassige Schultypen in Rumänien einführte, war die allerletzte wichtige Gesetzesschaffung im Unterrichtswesen, welches die verflossenen 10 Jahre seit Beginn des rumänischen Imperiums brachten. Im Laufe der Verhandlungen dieses Gesetzes erhob in der Senatssitzung am 3. April 1928 Dr. Elemér Gyárfás, der einzige Senator der Minoritäten, Einsprache (siehe Desbaterile Senatului 1927/28, No. 58/1928. VII. 12.), wobei das folgende bezeichnende Wortgefecht (Seite 1603—4) zwischen ihm und Unterrichtsminister Anghelescu stattfand:

Elemér Gyárfás: Der Herr Senator Ionescu sagte diesen Ortes, die Minderheiten können glücklich sein, weil nach § 11 Minoritätenabteilungen für sie aufgestellt werden. Leider sehen wir gar keine Garantie für die tatsächliche Errichtung derselben. Die Vorlage sagt, diese können an solchen Orten er-

richtet werden, wo die Minoritäteneinwohnerschaft in der Überzahl ist. Was bedeutet dies? Z. B. in Gyergyó, wo die Minderheiten nicht nur in der Überzahl, sondern die Einwohner ausschliesslich Ungarn sind, suchten wir um Errichtung der Minoritätenabteilung an und obgleich wir jenem Wunsche Rechnung trugen, 35 Schüler in die erste Klasse einzuschreiben, wurde die Minoritätenabteilung doch nicht errichtet. (Nämlich im staatlichen Lyceum von Gyergyószentmiklós).

Unterrichtsminister Anghelescu: Erlauben Sie mir, der Staat ist nicht verpflichtet, Mittelschulen zu errichten. Der Staat ist nur zur Errichtung von Elementarschulen verpflichtet.

Elemér Gyárfás: Aber Sie genügen nicht einmal dieser Verpflichtung den Elementarschulen gegenüber! Nicht einmal dort, wo die Einwohner überwiegend, ja ausschliesslich Ungarn sind. Ich zitiere zum Beweise den jetzt erbrachten Beschluss des Komitatsrates vom Komitate Csik, welcher folgendes feststellt: „Die Regierung stellte auf dem Gebiete des Komitates die ungarische Unterrichtssprache in sämtlichen staatlichen Schulen ein, führte die rumänische Unterrichtssprache ein, die Lehrer verstehen nur rumänisch, kennen die Sprache der Kinder nicht, so dass sich der Lehrer nicht mit dem Schüler verständigen kann und die Kinder begreifen nicht, was der Lehrer vorträgt, weshalb dann die Kinder nicht einmal im dritten Schuljahre weder schreiben noch lesen können.

Unterrichtsminister Anghelescu: Wir haben 600 staatliche Schulen mit ungarischer Unterrichtssprache und Sie unterhielten nicht eine einzige rumänische Schule, trotzdem es nur eine Million Ungarn gibt, während wir $3\frac{1}{2}$ Millionen Rumänen hatten.¹

Elemér Gyárfás: Herr Minister, Sie haben nicht einmal dreihundert Schulen mit ungarischer Unterrichtssprache.

¹Siehe: O. Ghibu: *Viața și org. biseric. și școlară din Ungaria și Transilvania*, București 1915. Auf Seite 118—120: Jeder Staatsbürger ist verpflichtet, nach seiner direkten Steuer für die Erhaltung der Elementarschule 5% zu zahlen. Wenn die Kirchengemeinde in einem Dorfe keine Schule erhält, sind die 5% zugunsten der staatlichen Schule zu entrichten. Die vom Staate für die Elementarschulen gegebene Subvention kann derzeit auf zwei Millionen Kronen geschätzt werden. Auf Seite 46—47: Die meisten Schulen der drei griechisch-orientalischen Kirchensprengel erhalten staatliche Subvention, welche nahezu $1\frac{1}{2}$ Millionen Kronen ausmacht.

Unterrichtsminister Anghelescu: Vielleicht sind nur 300, möglich, aber Sie hatten gar keine einzige staatliche Schule, deren Unterrichtssprache nicht die ungarische gewesen wäre.

Elemér Gyárfás: Staatliche Schulen nicht, aber es gab mehr als dreitausend rumänische konfessionelle Schulen.

Unterrichtsminister Anghelescu: Diese haben wir unterhalten! Der ungarische Staat gab nicht einen Heller für Staatsschulen mit rumänischer Unterrichtssprache und Sie kommen und suchen bei uns um ungarische staatliche Mittelschulen an.

Elemér Gyárfás: Jetzt gehe ich zum § 11 über, welcher von der Sprache der Schüler handelt und der besagt, in die Minoritätenabteilungen können nur jene Schüler aufgenommen werden, die zu jener Nationalität gehören, und deren Muttersprache die gleiche ist, wie die Unterrichtssprache der Schule. Das Privatunterrichtsgesetz bestimmt nur, dass die Muttersprache die gleiche sei wie die Unterrichtssprache der Schule, aber Sie haben einen neuen Standpunkt eingeführt: Die Nationalität. Wir haben bei der Debatte über das Privatunterrichtsgesetz er sucht und Sie haben es auch endlich schriftlich zugesagt, — aber leider nicht eingehalten — dass auch jene Kinder aufgenommen werden können, die zur gleichen Konfession gehören. Ich übergebe hier dem Herrn Minister einen Ausweis über 218 katholische Kinder, welche im vorigen Jahre aus den katholischen Schulen des siebenbürger katholischen Kirchensprengels ausgeschlossen wurden, obgleich sie alle katholisch sind trotzdem die Eltern erklärten, selbst behördliche Zeugnisse brachten, dass sie ungarischer Nationalität seien.

Ich ersuche den Herrn Minister, mir Gelegenheit zu geben, diese Frage hier zuhause zu erledigen. Wir wollen niemand magyarisieren, bloss die Ruhe unserer Kinder schützen.

Unterrichtsminister Anghelescu: In der Liste, die Sie mir jetzt gaben, sind lauter rumänische Namen, auf ihre — in der ganzen Welt bekannten Weise — magyarisiert. So machten Sie z. B. aus dem Mihai einen Mihály, aus Simon einen Simony und so weiter. (Gelächter).

Elemér Gyárfás: Die zweite Frage, über die ich sprechen möchte, ist die Frage des Öffentlichkeitsrechtes. § 137 dieser Gesetzvorlage erkennt das Öffentlichkeitsrecht der rumänischen konfessionellen Mittelschulen von Balázsfalva, Belényes und Brassó an.

Unterrichtsminister Anghelescu: Das sind unsere Schulen!.. Rumänische Schulen. Warum verwechseln Sie diese mit den übrigen? (Applaus).

Elemér Gyárfás: Vom Standpunkte der Minoritäten muss ich jene Kulturzone verurteilen, von welcher die Begründung der Vorlage spricht.

Unterrichtsminister Anghelescu: Im Texte des Gesetzes ist nichts hievon erwähnt.

Elemér Gyárfás: Es freut mich, dass dies aus dem Texte des Gesetzes gestrichen wurde, doch steht es in der Motivierung und so frage ich, bezahlen Sie noch in diesen Gegenden den 50%-igen Überschuss?

Unterrichtsminister Anghelescu: Im Gesetz steht nichts von Kulturzonen.*

Unterrichtsminister Anghelescu beantwortete am 5. April 1928 die Rede Elemér Gyárfás' (siehe; Desbat. Senat. 1928. No. 60/III.) und leitete seine Antwort folgendermassen ein:

Herr Gyárfás hielt vorgestern eine sehr tendenziöse Rede. Er sprach nicht über die Gesetzesvorlage, sondern kam mit nebensächlichen Fragen. Diese Rede hielt er im Hinblick auf Budapest und keinenfalls im Interesse des Landes. Er hatte keinen anderen Zweck, als die schon seit einiger Zeit bemerkbare Aufreizung und seelische Unruhe wach zu erhalten...

(Fortsetzung folgt.)

* Jedoch steht es in der Motivierung usw. folgendermassen:

Angelegenheit der Kulturzone in den Mittelschulen. (Siehe: Monitorul Oficial, Desbateri Parlamentare 1928. VII. 8. Şedinţa Senatului 1928. April 2. Pag, 1508). Vom nationalen Standpunkte sind jene Verfügungen von grosser Wichtigkeit, welche auf Grund des Elementarschulunterrichtsgesetzes (§ 159 vom Jahre 1924 im Interesse des Elementarschul-Lehrpersonals Anwendung finden, während bei dem Lyceal- und Gymnasial-Lehrpersonale diese nur auf Grund des Budgets geschehen, in welchem die hierzu dienenden Summen jährlich angewiesen werden. Daher erhalten jene Mittelschulprofessoren, welche in Grenzgebiete des Landes, als auch in die Komitate Csik, Háromszék, Udvarhely und Maros (die székler Einwohner dieser vier Komitate erhielten in dem Pariser Minoritätenvertrag vom 9. Dezember 1919 im § 11 kulturelle Autonomie zugesichert!) — wo nationale und kulturelle Arbeit nötig ist — 50% Zuschuss auf ihren Grundgehalt und erste Übersiedlungsgebühren. Diese Begünstigung gebührt nur jenen Mitgliedern des Lehrpersonals, die nicht vom genannten Gebiete stammen (was in der Praxis bedeutet, der betreffende Lehrer oder Professor soll nicht in der Sprache der örtlichen Bevölkerung sprechen können!)

Für den Kulturzonen-Zuschuss steht im Kostenvoranschlag des Budgets

des Unterrichtsministeriums für das Jahr 1928 (siehe: Ministerul instrucției: Proiect de buget pe anul 1928, București 1927.)

Auf Seite 86:	Unter den Posten	Knaben-Lyceen u. Gymnasien	1,000.000Lei
„ „ 90	„ „ „	Mädchen-Mittelschulen	300.000 „
„ „ 92	„ „ „	Mittel- und Bürgerschulen	100.000 „
„ „ 80	„ „ „	Lehrerbildungsanstalten	1,500.000 „
„ „ 76	„ „ „	Elementarschulen	8,000.000 „
		Erste Übersiedlungsgebühren	2,000.000 „
		Zusammen:	12,900.000Lei

Demgemäss zahlt die rumänische Regierung nahezu 13 Millionen Lei von der Steuer des ungarischen Volkes als extra Belohnung, — die geradezu Blutlohn genannt werden kann, — den auch nach Abstammung rumänischen Lehrern und Professoren, weil sie sich erbötig machten, den nationalen Minoritäten, darunter den ungarischen Minderheiten, ihre Seele zu rauben (Feststellung N. Iorga's! Der Minister prahlte vor dem Genfer Völkerbund, dass der Gehalt von 1372 ungarischen Lehrern und 300 Professoren gänzlich vom Staate bezahlt wird. Diese 1672 Lehrer und Professoren sind nur insoweit Ungarn, als sie für den Raub der ungarischen Seelen belohnt werden — aus den Steuern der Ungarn.

Daher gelangt auch nicht ein Bani aus dem ganzen Budget des rumänischen Staates für die Kultur der zwei Millionen ungarischsprachiger rumänischen Staatsbürger!

BÜCHER UND ZEITSCHRIFTEN.

Süddeutsche Monatshefte.

Heft 10. 1929 Juli.

Die Minderheiten-Frage.

Die „Süddeutschen Monatshefte“ (München) haben ihr neuestes Heft „Die Minderheiten-Frage dem Kernproblem einer Europapolitik auf weite Sicht gewidmet und haben in knappster Zusammenfassung von Beiträgen hervorragender Sachverständiger, vor allem der Führer der Minderheiten selbst, eine Darstellung des gesamten Problems geschaffen, nach der sich jeder die Schwierigkeiten und Möglichkeiten seiner Lösung vor Augen zu führen vermag.

Das Minderheitenproblem als Rechts- und Existenzfrage umreißt der Münchner Historiker Prof. Karl Alexander v. Müller

in seinem Geleitwort. Der Münchner Minderheitenrechtler Dr. Kurt Trampler erörtert in einem grundlegenden Artikel „Völkerbund und Völkerfreiheit“ die Entstehung des Minderheitenproblems in seiner heutigen Form aus dem Gedanken des westlich-demokratischen Nationalstaates, behandelt weiter den unzulänglichen Minderheitenschutz durch den Völkerbund, wobei der Verfasser bereits das gesamte Ergebnis der Madrider Ratstagung mitverarbeitet hat, und weist schliesslich die Wege, gegen den Willen der französischen Politik durch den Gedanken der Anerkennung der freien Volksrechte (nationalkulturelle Freiheit und staatsbürgerliche und wirtschaftliche Gleichberechtigung) in völkergesellschaftlichen Staaten zur Völkerfreiheit und zu europäischem Frieden zu gelangen. Dem Artikel ist eine wertvolle Rechtskarte aus dem Buch des gleichen Verfassers „Staaten und nationale Gemeinschaften“ beigegeben. Die folgenden prinzipiellen Beiträge führen die in dem ersten Artikel kurz umrissenen Gedankengänge im einzelnen aus. So schreibt der Schöpfer des estländischen Kulturautonomie Gesetzes, der deutsche Abgeordnete im estländischen Parlament Werner Hasselblatt (Reval) über die Kulturautonomie in Estland, die in diesem Land tatsächlich die nationalkulturelle Freiheit gewährleistet. Hasselblatts hervorragende rechtsschöpferische Tat der Schaffung dieses Gesetzes ist für die ganze europäische Nationalitätenbewegung, in der vierzig Millionen Menschen um ihre nationale Freiheit kämpfen, richtungweisend geworden. Der jüdische Minderheitenführer in Litauen, Abg. Dr. Jacob Robinson (Kaunas), einer der angesehensten Sachverständigen für Minderheitenrecht, erläutert im einzelnen die Forderung auf staatsbürgerliche und wirtschaftliche Gleichberechtigung der Minderheitenangehörigen im Staat und zeigt deutlich die Wege, auf denen zahlreiche Staaten die Anerkennung dieser grundlegenden Rechte umgehen. Der Präsident des europäischen Nationalitätenkongresses, der Slowene Dr. Josip Wilfan, behandelt in knappen Umrissen die Zusammenhänge der europäischen Sicherheitsfrage mit dem Minderheitenproblem, Schliesslich orientiert ein ausgezeichnete Artikel von Dr. Erich Walch (München) über die Minderheitenpolitik der Sowjetregierung, die wenn sie auch nicht vollkommen ist, dennoch der des Völkerbundes so sehr überlegen ist, dass sie besonders osteuropäische Minderheiten zu einer bolschewistenfreundlichen Politik anregen kann. Der zweite Teil der Artikel-

serie bringt Berichte über die Lage der wichtigsten europäischen Minderheiten-Volksgruppen. Prof. Dr. Michael Kurtschinsky, der Führer der russischen Minderheiten, berichtet über russische und ukrainische Minderheiten, Dr. Emil Margulies über die jüdischen Minderheiten, Dr. Elemér v. Jakabffy, der Führer der Ungarn in Rumänien, legt die Situation der ungarischen Volksgruppen dar. Der Präsident des mazedonischen Nationalkomitees in Sofia, Prof. Dr. Constantin D. Stanischeff, beschreibt das traurige Schicksal der mazedonischen Bulgaren, über die slovenischen Minderheiten berichtet Josef Janko, über die Katalonier ihr Führer Dr. Joan Estelrich aus Barcelona. Die Lage der deutschen Minderheitengruppen wird von Werner Hasselblatt (Reval) dargelegt. Ein Bericht über Probleme des Auslandsdeutschums 1928/29 von Wahrhold Drascher und eine Uebersicht über Minderheiten-Literatur von Universitätsprof. Dr. Galinger vervollständigen das reichhaltige Heft.

Im September wird voraussichtlich das Minderheitenproblem einen der Hauptgegenstände zur Völkerbundstagung bilden. Es ist die Pflicht des deutschen Volkes, geistig für den Kampf um die Völkerfreiheit bereit zu sein, der zugleich ein Kampf um die völkische Existenz von Millionen von Deutschen ist. Das neue Heft der „Süddeutschen Monatshefte“ erscheint zur rechten Zeit als zuverlässiges Rüstzeug jedes Deutschen für die erfolgreiche Durchführung des Kampfes.

Der V. Kongress

der Organisierten Nationalen Gruppen in den europäischen Staaten.

Infolge der seit Monaten im Rahmen des Völkerbundes vor sich gehenden Auseinandersetzung über die Minderheitenrechte, die auch während der kommenden Völkerbundversammlung ihre Fortsetzung erfahren dürfte, kommt dem diesjährigen Kongress, der nun auch seinerseits zu dieser Frage Stellung nehmen wird, eine besondere Bedeutung zu.

Der Kongress wird in Genf am 26., 27. und 28. August 1929 im Salle Centrale stattfinden.

Die Tagesordnung umfasst folgende Punkte:

Völkerbund und Nationalitäten.

Die Aufgaben der Minoritätenpresse.

Die Tätigkeit der internationalen Organisationen auf dem Gebiete der Nationalitätenfrage.

Fragen der Nationalitätenkunde:

Herausgabe eines statistischen Handbuchs.

Gründung eines intereuropäischen Institutes für Nationalitätenkunde.

Ausgestaltung der Bibliographie.

Organisationsfragen.

Der Ausschuss erlaubt sich hervorzuheben, dass für die Teilnahme und Mitwirkung am Kongress das Einverständnis mit den Kongressgrundsätzen und -regeln vorausgesetzt wird, die auf dem letzten Kongress formuliert worden sind, und bittet, die entsprechend legitimierten Delegierten rechtzeitig dem Sekretariat anzuzeigen.

Bezüglich der Beiträge für die Kosten wird auf Absatz VII der Kongressgrundsätze und -regeln aufmerksam gemacht.